

9. Сидоренко, О. Б. Самооцінка як фактор психічного здоров'я та емоційного благополуччя молодшого школяра / О. Б. Сидоренко / Актуальні проблеми збереження психологічного здоров'я підростаючого покоління : матеріали Всеукраїнських психолого-педагогічних Демиденківських читань. – Бердянськ : БДПУ, 2013. – С. 43–45.

УДК 373.2:330

Н. Тодосієнко,

старший викладач

Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

e-mail: nata.todosienko@gmail.com,

О. Граб,

провідний концертмейстер

Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

e-mail: grabulka.67@gmail.com

N. Todosienko,

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi

State Pedagogical University

O. Grab,

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi

State Pedagogical University

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

EDUCATIONAL POTENTIAL OF MUSIC ART IN THE CONTEXT OF NEXT PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION

Анотація. В статті досліджуються питання організації музично-естетичної діяльності дітей старшого дошкільного віку, формування елементарних основ музичної культури дітей, домірних їх віковим особливостям та закладення основ музичної компетенції дітей з урахуванням принципу наступності дошкільної та початкової освіти.

Abstract. The article examines the organization of musical and aesthetic activities of older preschool children, the formation of elementary foundations of children's musical culture, appropriate to their age and laying the foundations of children's musical competence, taking into account the principle of continuity of preschool and primary education.

Ключові слова: музичне мистецтво, музично-естетична діяльність, наступність виховання, старший дошкільний вік, молодший шкільний вік.

Key words: musical art, musical-aesthetic activity, continuity of education, senior preschool age, junior school age.

Постановка проблеми. Законодавство України визначає дошкільну освіту як цілісний процес, спрямований на забезпечення гармонійного розвитку дитини з урахуванням її індивідуальних задатків, нахилів, здібностей, культурних потреб. Відповідно, актуальним завданням дошкільної освіти є виховання художньо-естетичних засад особистості дитини через відкриття їй світу мистецтва, зокрема музичного, залучення до нього і творчого його освоєння. У сучасній практиці музичне мистецтво стає дієвим у розвитку особистості дитини, якщо в дошкільному навчальному закладі створюється сприятливе освітнє середовище, пропонуються якісний зміст освіти, застосовуються сучасні художньо-педагогічні технології, забезпечується ефективна організація музичного виховання, що створює базу для подальшого розвитку музичних здібностей дітей в

початковій школі, виховання гармонійно розвинутої, естетично й творчо спрямованої особистості дитини під впливом цінностей українського і світового музичного мистецтва [1, с. 23].

Аналіз попередніх досліджень. Фундаментальні наукові основи розвитку дітей викладені в роботах Я. А. Коменського, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, А. Дістервега, К. Ушинського та ін. Проривним для розбудови теорії та практики розвивального навчання і виховання дітей стало ХХ століття, свідченням чому є ідеї Л. Виготського про актуальний та найближчий рівні розвитку дитини, створення систем розвивального навчання Л. Занкова, Д. Ельконіна і В. Давидова, системи всебічного розвитку В. Сухомлинського. Суттєву увагу осмисленню ролі музики в розвитку особистості приділяли Т. Адорно, Г. Гегель, Е. Гуссерль, І. Кант, А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, М. Хайдеггер, Ф. Шеллінг, О. Шпендлер. Важливим кроком у теорії музичної освіти стали дослідження російських учених О. Лосева, Б. Яворського, Б. Асаф'єва. Українська національна традиція розвитку дитини засобами музики коріниться в стародавніх фольклорних витоках. Значний внесок у розбудову розвивальних аспектів музичної освіти зробили В. Верховинець, Ф. Колесса, С. Людкевич, К. Стеценко, традиції яких розвинені в працях провідних представників вітчизняної музичної педагогіки. Розвивально-творчі ідеї набули подальшої розбудови в працях із теорії та методики музичної освіти дітей (Л. Баренбойм, Н. Ветлугіна, К. Головська, Л. Дмитрієва, Л. Горюнова, Д. Кабалевський, Г. Рігіна, О. Ростовський, О. Рудницька, Ю. Цагарелі), пізніше – у дослідженнях творчої активності (В. Бабій, І. Гадалова, В. Лабунець, О. Лобова, В. Тушева), творчого музичного мислення (Х. Василькевич), художньо-творчих інтересів (Л. Єнтіс), розвитку творчих здібностей (М. Алейніков, О. Борисова, В. Рагозіна, О. Хижна) та ін.

Отже, метою статті є дослідження організації музично-естетичної діяльності дітей старшого дошкільного віку, формування елементарних основ музичної культури, домірних їх віковим особливостям та музичної компетенції дітей з урахуванням принципу наступності дошкільної та початкової освіти.

Виклад основного матеріалу. В організації музично-естетичної діяльності можна виділити основні завдання музичного виховання дітей дошкільного віку: виховання в дітях життєвої мистецької активності, спрямованості на сприймання і творення прекрасного в мистецтві та житті (краса, гармонія, виразність, грація, вишуканість), емоційно-ціннісного ставлення до українського і світового музичного мистецтва; розвиток загальної музикальності як сукупності музичних здібностей (емоційний відгук на музику, музичний слух і чуття ритму, музичне мислення, музична уява, музична пам'ять), здібностей виразного виконання музичних творів (пісенних, танцювальних, інструментальних) та творчої їх інтерпретації, варіювання, імпровізації; формування навичок музичного сприймання, виконавства і творчості в основних видах дитячої музичної діяльності, елементарних основ музичної культури (потреби, переживання, ставлення, інтереси, любов до музики); закладання елементарної компетентності у музичному мистецтві, розвиток загальної музикальності, здібностей музичного виконавства і творчості.

Ми пропонуємо зміст музично-педагогічної роботи з дітьми, що деталізується щодо кожної вікової групи по основних видах музичної діяльності у чинних комплексних програмах. У кожному з видів музичної діяльності (слухання музики, музичні рухи, співи, гра на дитячих музичних інструментах, творчість – у рухах, пісенна, музикування) деталізовані завдання музичного виховання, навчання й розвитку дітей та наведено музичний репертуар (орієнтовний, для вибору, а тому більший за обсягом, ніж можна використати за навчальний рік), реалізація яких і становить для педагога зміст роботи з дітьми. Музичний керівник і вихователі, орієнтуючись на програмові твори з національної та світової музичної спадщини, дбаючи про високий художній рівень і доступність репертуару, можуть також самостійно добирати музичні твори із сучасних фахових джерел («Дошкільне виховання», «Дитячий садок. Мистецтво», «Музичний керівник», «Палітра педагога», «Джміль», «Дитячий садок» та інші періодичні видання, посібники, збірки, хрестоматії). Пісенний матеріал слід транспонувати відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей.

Можна виділити наступні форми організації музично-естетичного виховання дітей: самостійна музична діяльність, використання пісні у повсякденному житті, музичні заняття, музичні розваги, музично-театралізовані свята, додаткові – заняття за інтересами дітей, гуртки [3, с. 96].

Самостійна співоча діяльність пов'язана з ініціативою і бажанням дитини звертатися до власно набутого мистецького досвіду. Вона потребує спостереження за дітьми і непрямого впливу у вигляді організації розвивального середовища і сприятливих умов для підтримки і розвитку самостійних дитячих музичних проявів, наприклад, ситуації виклику, ситуації успіху.

Ми вважаємо, що використання пісні у повсякденному житті є найпоширенішою формою роботи і потребує створення у дитячму колективі атмосфери повсякденного звернення до музики як життєво необхідних дитині позитивних емоційних вражень [2, с. 98]. Вихователь педагогічно доцільно використовує музику у різних видах дитячої діяльності: ігровій, образотворчій, руховій, під час сприймання літературних творів, наприклад, при слуханні музично ілюстрованих казок, що збагачує досвід дітей красивою українською музикою із національної спадщини.

Тож, традиційне заняття, в основних рисах, найбільш апробоване дошкільною практикою. У ньому поєднуються *всі види дитячої музичної діяльності*: слухання музики, співи, пісенна творчість, музично-рухова діяльність, творчість у рухах, гра на дитячих музичних інструментах, музично-дидактичні ігри. Усі види діяльності презентують основні види музичної практики (музична творчість, виконавство, сприймання) та музичного мистецтва (інструментальне, вокально-хорове, хореографічне) і через це формують у дитини початкові уявлення про цілісність і різноманіття мистецтва, навички в усіх видах музичної діяльності.

Тематичне заняття характеризується тим, що його виховний зміст виражений життєвою темою, близькою і зрозумілою, відомою дітям, актуальною для їхнього особистісного і музичного розвитку; освітній і розвивальний зміст знаходить вираження через сукупність тем: *«Які емоції і почуття передає і викликає музика», «Про що розповідає музика», «Як розповідає музика»*. Зміст музичної діяльності пов'язується з широкою культурною інформацією і спеціальною музичною. У дошкільному віці переважає тематика іграшкового світу, природних явищ, у молодшому шкільному – соціального і суто музичного спрямування.

Так, у домінантному занятті переважає один із видів дитячої музичної діяльності – музикування, музичні рухи, співи, – чим створюється атмосфера відповідного музичного мистецтва (інструментального, танцювального, вокально-хорового).

На наш погляд, на комплексному занятті музика інтегрується з кількома видами дитячої діяльності, переважно художніми; успішно спрямовується розвиток дитячої творчості. Під час такого заняття доцільно узагальнити одне з художніх понять (наприклад, ритм) через практичну діяльність у різних мистецтвах (музиці, танці, малюнку, витинанку тощо).

Отже, основні функції музичного керівника і вихователя в забезпеченні музично-естетичного виховання дітей є спільними (особливі обов'язки – варіативні, залежно від потреб дітей, спрямованості та умов дошкільного навчального закладу): виховна; освітня; дидактична; розвивальна; науково-методична; організаційна; суспільно-педагогічна [6, с.111].

Наша методика передбачає застосування вибірки пісень-ігор для розучування дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, яку ми включили в роботу з дітьми експериментальної групи. Зростання рівня музично-естетичного розвитку дітей нам надало використання репертуару з іграми та піснями, хореографічними вправами українських композиторів-класиків, а саме збірки В. Верховинця «Весняночка»: пісні-ігри «Весна іде», «Вийди, вийди сонечко», «Ой, ходять Іванко», «А вже весна», «Ой, летіла зозуленька», «Подольночка», «Ходить гарбуз», «Ой, у вишневому садочку», «Перепілка», «Вишні-черешні», «І шумить, і гуде» та інші; пісня-гра «Унадився журавель» у записі С. Дрімцова. Рівень сформованості музичного сприймання (порівняно з результатами констатувального експерименту) дав нам позитивну динаміку: до експерименту – знають більше одного музичного твору - 21%, після – 40%, більше чотирьох творів – 54%, після – 60%, не знають взагалі музичних творів – до експерименту 25%, після – таких дітей немає.

Результати контрольного зрізу виконання творчих завдань дітьми: зображувальна діяльність, малювання прослуханої музики в процесі мистецької діяльності, інсценізація та театралізація пісень, дитячий музичний фольклор, ігри драматизації, гра на музичних інструментах, вокально-хорова діяльність, постановка дитячої опери, театр ляльок, музичні казки, поетична

творчість, твори-описи, рухливі музичні ігри з піснями, хореографія відображені нами в результатах: (загальна кількість дітей 345) – ЕГ – (170) – 75%; КГ – (175) – 79%.

Визначені нами рівні музичного досвіду дітей після застосування експериментальної методики формування музичного сприймання дітей можна побачити далі: до експерименту в КГ – низький рівень – 24%, середній рівень – 64%, високий рівень – 12%; ЕГ – низький рівень – 21%, середній рівень – 64%, високий рівень – 13%. Після експерименту в КГ – низький рівень – 14%; середній рівень – 64%, високий рівень – 22%; в ЕГ – низький рівень – 6%; середній рівень – 69%, високий рівень – 25%. Отже, спостерігається позитивна динаміка сформованості музичного сприймання дітей в процесі залучення до мистецької творчої діяльності [7, с.91].

Висновки. Отже, дотримання сучасних вимог до змісту, форм, методів музичного виховання дітей дошкільного віку, збагачення середовища, доцільна організація музично-освітньої роботи, творча діяльність педагогів відповідно до означених функцій, участь батьків у виховному процесі зможуть забезпечити належний музично-естетичний розвиток дитячої особистості, формування домірної віковій музичної компетенції дитини, співробітництво із родинами вихованців, що базується на повазі педагогів до культурних традицій кожної родини, забезпечить успішне залучення дітей і у молодшому шкільному віці до більш глибокого і творчого вивчення українського і світового музичного мистецтва.

Перспективи подальших розробок. На наш погляд, подальшого дослідження потребують умови успішної організації музично-педагогічної роботи з дітьми, як дошкільного, так і молодшого шкільного віку в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: професійність музичного керівника, вихователів, учителів; гнучке застосування традиційних та нових методів і прийомів музичного виховання, навчання й розвитку дітей в основних видах дитячої музичної діяльності та формах організації; сприятливе мистецьке оточення, естетичне середовище, сучасне оснащення; співпраця вихователів, музичного керівника і батьків, учителів.

Література

1. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль: Мандрівець. 2013. 264 с.
2. Brovchak L. S., Likhitska, L. M., Starovoi, L. V., Todosiyenko N. L. Pedagogical potential of the arts complex in the process of formation of aesthetic perception of junior pupils. Rezeknes Tehnologiji Akademija. Rezekne, Latvijas Republika, 2020. С. 98–108.
3. Ветлугина Н. А. Методика музыкального воспитания в детском саду : Учебник / М., 1982. С. 96-99, 104-132.
4. Ветлугіна Н.О. Музичний розвиток дитини / К. : Муз. Україна, 1978. 145.
5. Зими́на А.Н. Основы музыкального воспитания и развития детей старшего дошкольного возраста : Учеб. для студ. высш. учеб. заведений. М. : «Владос», 2000. 304 с..
6. Тодосієнко Н. Л., Мальов С. В. Формування естетичного сприймання дітей засобами творчої діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. Науковий журнал «Молодий вчений» №5.2(57.2): мат-ли II міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (19-20 квітня 2018 року). Вінниця, 2018. С. 107–111 .
7. Тодосієнко Н. Л. Український музичний фольклор як засіб формування естетичного сприймання молодших школярів. Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (VII школа методичного досвіду): зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (21-22 листопада 2018 р.) Вінниця, 2018. С. 91–98.

УДК 780.8:780.616.432]-053.4/.5(477)"20"

В. Федоренко,

здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського